

ՄԵՆԿ

Տարեկան գինը 5 ռուբլ, կէ տարվանը 3 ռուբլ:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրությանը, պ. Մատուրեանի և Արասխանեանի խանութում:

Օտարաբաղադրացիք դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция „Мшакъ“

ՄԵՆԿ

ԼՐԱԳՐԻ

Խմբագրությունը խնդրում է նոցա, որք
զեւ չեն վճարել „ՄԵՆԿ“ ներկայ տարվայ
ԲԱՍՆՈՐԴԱԳՐԻՆ, չուտով հասցնել նրան
խմբագրությունը:

Հասցեն՝ Тифлисъ, редакция армянск. га-
зетѣ „Мшакъ“.

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹՈՒՆ

Ազգայնական խաբեբայություն — Ներքին
տեսուչի և վարչի մար կեղեցու երեսփո-
խանի ընտրությունը՝ Նամակ Նոր-Արմախից:
Ներքին լուսեր — Արաքսին տեսուչի և
Սպանիա — Թիֆլիս: Անգլիա — Գերմանիա —
Խառն լուսեր — Յայտարարություններ — Բա-
նասիրական: Նամակ իմ բարեկամին:

Թիֆլիսի կանանց կոմիտե, որ հիմնված է
հիստորիա և վերաբերված գիտությունների մա-
սին հոգացող ընկերության վիճակային վար-
չության մաս, Նորին կայսերական
Բարձրագույն Կայսերական Մեծ
Օլիգ. Զեոֆորով ՆԱՅԻ կամով, որ ընկերու-
թեան Պատուավոր Անդամ է, ձեռք տալով,
ընկերության կանոնադրության § 87 հի-
ման վրա, շարժողական հիմնադրամների ա-
ռարկաների պաշարի կազմելուն, դիմում է
կամառոր նուիրատուներին, որոնք կը կամե-
նային իրանց կարողությունն չափ մասնակցել
նուիրատուությունների մեջ, թէ իրենցներով
թէ փողով, յոգուտ կամ փողով, մաս բացված
պահեստի:

Առարկաները, որոնք անհրաժեշտ են հի-
մնադրամների պաշարի կազմելուն և որոնց
միջոցով պետք է հարկաւոր ժամանակ հայ-
թայթվին զորքերի մեջ առողջական բաժին-
ները, հետևեալներ են՝

Ծածկոյթներ (շափոխ) խոտով լցուած
ներքնաթիւնի համար, 3 արշին երկարության
(6 արշին կտաւի):

Սաւաններ իւրաքանչիւր 3 արշին երկա-
րութեան:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱԿԱՆԵՐ ԻՄ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ

I

Բացի քեզանից՝ իմ ծանօթ-ընկերացող պարոն-
ներին շատերն էլ, թէ բերանացի և թէ գրաւոր
կերպով, յիշեցնում են ինձ այս վերջին ժամանակ-
ների ծաւրթիւնն յոյժաւածներ գրելու վերաբերու-
թեամբ:

Ինչպէս դու, նոյնպէս և սոքա մի շատ իրա-
ւացի կերպով յանդիմանում էք ինձ անելով՝ ան-
անցնում են չաբաթներ, պտուտ են զայն, հա-
մարան, ամիսներ և ես — որ սովորութիւն ունեի
Փարիզում իմ պարապելու ժամանակ անդադար
գրել, գրեթէ գրելը ձեռքից վար չը գցել — այստեղ
Թիֆլիսում, մեր կեանքին աւելի մօտիկ լինելով և
գուցէ աւելի ազատ ժամանակ ունենալով, համա-
րեւ թէ, ոչինչ չեմ գրում...

Այդ տեսակ յանդիմանութիւնը, սիրելի ընկեր,
թէ քո և թէ ուրիշների կողմից ինձ համար մի մեծ
ուրախութիւն է: Այդ նշանակում է, որ ես իմ
անգոր, դեռ շատ վարժութիւններին կարօտ գըր-
չով կարողացել եմ մի փոքր զբաղեցնել իմ ըն-
թերցողների ազնիւ ուշադրութիւնը: Այդ ցոյց է
տալիս, որ երբ ես լրագրում ոչինչ չեմ գրում, ինձ
համակրող Վշակին ընթերցողները մի տեսակ պա-

հարձի արտաքին պարկեր 1/1, արշին քա-
ռախուսի լայնութեան:

Բարձի ներքին պարկեր նոյն մեծութեան
տիկ անուանված նիւթից:

Վերմաներ բուրդեայ:
Խալաթներ ֆլանելից:
Կաշու մաշիկներ:

Շապիկներ:
Սնդրավարտիկներ:
Երեսփոխան 2 արշին մեծութեամբ
(11—12 կոշ. կտաւի արշինը):

Քիթի թաշկինակներ:
Գործած գուլպաներ, կամ կտաւից (պօր-
տիակի):

Սպունգներ:
Բանդաներ 3—4 մատ լայնութեան և
5—15 արշին երկարութեան ֆլանելից, մար-
լից, կամ կտաւից, աւանց կարի կամ սպի-
Դուռտ (կօրպիս) կանոնաւոր և հասա-
րակ, բարակ և մաքուր կտաւից:

Փողոպտաներ զանազան նիւթերից:
Թիւղեք գործած զանազան գլխարկներ, գլխի
վերքերի համար:

Փորակալներ ֆլանելից, բամբակի կամ
ֆլանելի աստաւով:

Անձինք որոնք համակրում են կօմիտեի
մարդասեր նպատակներին, թող բարեհաճին
դիմել իրանց նուիրատուութիւններով ընկե-
րութեան վիճակային վարչութեան զանա-
պահին Գեներալ-Վայօր Բերեդզիւ: Զնորհա-
կալութեամբ ընդունվում են նոյնպէս՝ մահու-
կաւ, ֆլանել խորհրդով (չը կարած), նոյն-
պէս ծալով անկողիններ, հիւանդանոցների
մետաքական ամաններ, և նոյնպէս կանանցներ,
էկսորակներ, թէյ, շաքար և այլն:

3—3

ԱԶԳԱՍԻՐԱԿԱՆ ԽԱՐԵԲԱՅՈՒԹՈՒՆ

Տասն և եօթ տարի է, որ Թիւրքիայի հա-
յերը ստացել են իրանց տէրութեանից սահ-
մանադրութիւն: Ահա տասն և եօթ տարի
է որ մեք անդադար լսում ենք թէ հայերը
բաղդաւոր են, երջանիկ են Թիւրքիայում, թէ
նոքա այնտեղ վայելում են ինքնավարութիւն,
ունեն մի հաստատ սահմանադրութիւն իրանց
համար...

Բայց ինչ է այդ երեւելի սահմանադրու-
թիւնը:

Կասութիւն են զգում, կրկնում եմ, որ այդ երե-
ւոյթը ինձ համար մի մեծ ուրախութիւն է և մի
և նոյն ժամանակ մի բարի խորհուրդ... Թէն պետք
է աւելացնել, որ իմ փոքրիկ ու համեստ գոր-
ծունեութիւնը չէր ների այդպիսի նշանակութիւն
տալ իրան:

Բայց ինչ ասեմ, ես ինքս էլ այնքան լաւ չեմ
հասկանում, թէ ինչ է պատահել ինձ հետ, ինչու
եմ ծալացել այս վերջին ժամանակներում: Արդեօք
այնքան զբաղուած եմ ուրիշ գործերով որ էլ ա-
զատ ժամեր չեմ գտնում: Մի կողմ թողնելով իմ
մասնավոր կեանքի ապահովութիւնը — որ այն թէն
կարող էր արգելել ինձ իմ, դեռ անվարձ, գրա-
կանական աշխատանքին, բայց որ զիւրաւոր պատ-
ճառ չէ և չէ կարող լինել, մասնաւոր մտքով ու
սրտով գրել սիրող մարդու համար — դանք մեր հա-
սարակական կեանքին, Թիֆլիս քաղաքի հայ հա-
սարակութեան կեանքին և բնականաբար, ինչ-
պէս դու էլ գեղեցիկ կերպով ակնարկել էիր քո
նամակում, ընդհանրապէս մի երկր հասարակա-
կան կեանքն է, որ վատ թէ լաւ ազդեցութիւն է
ունենում իրան անմիջապէս ծառայող մարդկանց
վրա...

Չը գիտեմ ինչու ես զգում եմ, որ Թիֆլիսի իմ
ընթերցողների մէջ պիտի լինեն և այնպիսի մար-
դիկ, որոնք էլ առաջուպէս չը պիտի հետաքը-
բուեն իմ գրչով: Ուրիշ բան է, ասում էր ինձ
մէկը, ստանալ քո նամակները Փարիզից և ուրիշ
բայց զարգացման դեռ ստոր աստիճանի վրա գտնե-
ված հասարակութեան, որ սիրում է ամեն բան
դեռ քողի տակ ծածկուած տեսնել...

Թիւրք, — ոչ ոք չը գիտէր, և ոչ ոք չէր կա-
րող բացատրել: Իրանք Թիւրքիայի հայերից
որ հարցնելիս լինե՞նք, ի՞նչ բան է ձեր սահ-
մանադրութիւնը, — նոքա մեկնել չեն կարող:

Այստեղ Բուսաստանում հայերի մի բա-
ւական տարածված կուսակցութիւն կայ, որ
ահա տասն և եօթ տարի է աշխատում էր
միշտ հաւատացնել մեզ որ ոչ մի տեղ հա-
յերը այնքան երջանիկ չեն, որքան Թիւր-
քիայում... Ի՞նչ էր այդ կուսակցութեան նը-
պատակը, — դա մեզ հասարակ մահկանացու-
ների համար անհասկանալի և անհասանելի
մի քաղաքական խորհուրդ ունէր, նրա շար-
ժառիթը ազգայնութիւնն էր...

Իսկ մեք կանուսներ այդ տեսակ վար-
մունք հասարակ և պարզ խօսքով՝ խաբե-
բայութիւն:

Թիւրքիայի հայերի դրութեան իսկական
պատկերը մեր աչքերից ծածկելով, այդ պե-
տութեան սարսափելի վերքերը անդադար քո-
ղարկելով, այդ փտած կուսակցութիւնը կար-
ծում էր որ միւս երկրների հայերին մեծ
բարեբաղդութիւն է անում, ազգասիրական
գործ է կատարում... Այն ինչ, եթէ այդ
տասն և եօթ տարու ընթացքում չը ծած-
կէր մեզանից ճշմարտութիւնը, մերկացներ մեր
առաջ Թիւրքիայի ծանր վերքերը, պարզ ցոյց
տար մեզ այնտեղի հայերի թշուառ դրու-
թիւնը, գուցէ այս տասն և եօթ տարիների
ընթացքում մեք միշտ կունենայինք դար-
ժեցնել հասարակական կարծիքը, քննել
Թիւրքիայի պետական կազմակերպութեան
բոլոր պակասութիւնները և այդ պակասու-
թիւններին ցոյց տալ մի միջոց, մի դարման...

Եւ այժմ, երբ որ Թիւրքիան գտնվում է
սարսափելի քաղաքական մի կրկնի մեջ,
յանկարծ յայտնվեցաւ որ Թիւրքիայի հա-
յերի դրութեան վրա մեզ պատմած բոլոր
գեղեցիկ բաները, — առաջինը էին: Կրկնի
բաղդաւոր յայտնվեցաւ որ հոգսոված սահ-
մանադրութիւնը՝ օղային մի ամբողջ էր, որ
կառուցված էր մեր տիրացու-ազգասերների

Ինչ և իցէ, սիրելի ընկեր, ես կարծում եմ, որ
եթէ քաղաքի ընթերցողներից մի քանիսի համար
էլ այնքան հետաքրքիր չեմ, գոնէ ուրախ եմ որ
հեռու եղածները դարձեալ նոյն բաւականութիւնը
կը ստանան, ինչ որ առաջ ունենում էին: Եւ մասնա-
ւոր զեղ պէս արտասահման բնակողները աւելի
սիրով կը կարդան Թիֆլիսի հայ հասարակական
կեանքի մասին գրած տողերս: Հէնց այդ պատճա-
ռով, փոխանակ պատասխանելու քո նամակին
մասնավոր կերպով, վճռեցի դարձեալ մեր Վշակի
լրագրով մի քանի նամակներ ուղարկել զեղ այն
քաղաքի հասարակութեան կեանքի մասին, որի հետ
ես էլ այժմ կամայ ակամայ ապրում եմ: Եւ գե-
ղեցիկ բանը այն է, որ այդպիսով կրկնակի օգուտ
է բոլորում — Գու (և երեւի ուրիշներն էլ) կարդալով
նամակներս գուցէ հարցերիդ պատասխանները
գտնես, իսկ ինձ առիթ է ներկայանում ցամաք
գրելս նորից մի փոքր թացանել...

Ոչ թէ անտեղի, այլ աւելորդ եմ համարում նորից
նկարագրել զեղ իմ ծանալագործութիւնը, որ կա-
մարդից մի փոքրիկ Ֆրանսիայի շքեղ ու կենդանի
մայրաքաղաքից (ուր այժմ դու գտնվում բախտ
ունես) մինչև Թիֆլիս՝ Վրաստանի մեռած մայ-
րաքաղաքը: Դու արդէն գիտես, թէ մեր հրաժա-
րական վերջին տար համբոյրները միմեանց տալուց
քալ չզգեցանք թափնելով ինձ դէպի արեւելք
հասցրեց Սև ծովը ափը հինգ օրուայ միջոցում:

Բեղ գրած նամակներում եթէ չես մոռացել,
որքան կարողացայ, նկարագրեցի այդ ծովը բար-
կութիւնն ու անհանգստութիւնը: Մտաբերում ես
արդեօք իմ յիշած այն ահագին փոքրաւոր սպի-

թիւնը, — ոչ ոք չը գիտէր, և ոչ ոք չէր կա-
րող բացատրել: Իրանք Թիւրքիայի հայերից
որ հարցնելիս լինե՞նք, ի՞նչ բան է ձեր սահ-
մանադրութիւնը, — նոքա մեկնել չեն կարող:
Այստեղ Բուսաստանում հայերի մի բա-
ւական տարածված կուսակցութիւն կայ, որ
ահա տասն և եօթ տարի է աշխատում էր
միշտ հաւատացնել մեզ որ ոչ մի տեղ հա-
յերը այնքան երջանիկ չեն, որքան Թիւր-
քիայում... Ի՞նչ էր այդ կուսակցութեան նը-
պատակը, — դա մեզ հասարակ մահկանացու-
ների համար անհասկանալի և անհասանելի
մի քաղաքական խորհուրդ ունէր, նրա շար-
ժառիթը ազգայնութիւնն էր...

Եւ այժմ, երբ որ Թիւրքիան գտնվում է
սարսափելի քաղաքական մի կրկնի մեջ,
յանկարծ յայտնվեցաւ որ Թիւրքիայի հա-
յերի դրութեան վրա մեզ պատմած բոլոր
գեղեցիկ բաները, — առաջինը էին: Կրկնի
բաղդաւոր յայտնվեցաւ որ հոգսոված սահ-
մանադրութիւնը՝ օղային մի ամբողջ էր, որ
կառուցված էր մեր տիրացու-ազգասերների
միջոցով, որի հետ ես էլ այժմ կամայ ակամայ
ապրում եմ: Եւ գեղեցիկ բանը այն է, որ այդպիսով
կրկնակի օգուտ է բոլորում — Գու (և երեւի ուրիշներն էլ)
կարդալով նամակներս գուցէ հարցերիդ պատասխանները
գտնես, իսկ ինձ առիթ է ներկայանում ցամաք
գրելս նորից մի փոքր թացանել...

Եւ այժմ, երբ որ Թիւրքիան գտնվում է
սարսափելի քաղաքական մի կրկնի մեջ,
յանկարծ յայտնվեցաւ որ Թիւրքիայի հա-
յերի դրութեան վրա մեզ պատմած բոլոր
գեղեցիկ բաները, — առաջինը էին: Կրկնի
բաղդաւոր յայտնվեցաւ որ հոգսոված սահ-
մանադրութիւնը՝ օղային մի ամբողջ էր, որ
կառուցված էր մեր տիրացու-ազգասերների

Եւ այժմ, երբ որ Թիւրքիան գտնվում է
սարսափելի քաղաքական մի կրկնի մեջ,
յանկարծ յայտնվեցաւ որ Թիւրքիայի հա-
յերի դրութեան վրա մեզ պատմած բոլոր
գեղեցիկ բաները, — առաջինը էին: Կրկնի
բաղդաւոր յայտնվեցաւ որ հոգսոված սահ-
մանադրութիւնը՝ օղային մի ամբողջ էր, որ
կառուցված էր մեր տիրացու-ազգասերների

տակ ու կապոյտ ալիքները, որոնք այս այն կողմը
զգեցնում մի փոքր տաշեղի նման լուր ձող մեր շո-
գեանալ, գնում, հեռանում և անյայտանում էին
ասես անսահման ծովի կողմերում: Դժուար է մի
այդպիսի եղանակի ժամանակ, որ նախաբանն է
փոթորիկ, գտնվել մասնաւոր ծովի այն կողմը,
որտեղից ցամաքի փրկարար ափերը տեսնու-
մար հարկաւոր են երկար օրերի ուղևորութիւն:
Իսկ կիսափոթորիկի յաջորդող պայծառ ու գուռթ
եղանակները, չես յիշում, որոնցով զեղ գրած նա-
մակներումս հիացած էի ես, թէն առաջին անգամ
չէի տեսնում ծովը: Բայց մասնաւոր ել ու մուտը
կենսատու արեւի հակառակ կողմերում, երբ կար-
միր ու դեղին ճառագայթներով ասես ոսկով է
ծածկում խաղաղ ջրի մակերևոյթը: Նոյնպէս և
լրացած լուսնի պարզ հորիզոնի ծայրից գլուխ
զուրս բերելը, որ կարծես թէ լուսնակն է ծովի խոր-
քում և այժմ բարձրանալով արծաթալուծ է
Նէպտուն աստուծու ալիքների դողդոջում ալիք-
ները:

Ասեցի, աւելորդ եմ համարում նորից
գրել այն, ինչ որ դու արդէն կարդացել ես նա-
մակներումս, բայց քիչ էր մնում որ մոռանայի:
Ոչ, ես չեմ ուզում հեռանալ այն բանից, որ փոքր
ինչ վերև խոստացայ զեղ: Այդ իմ գրչի մեղքն է,
ինչպիսի տպագրութիւններով մտնում էի ես Թիֆ-
լիս: Այո, ես կը խօսեմ այստեղի հասարակական
երևոյթի մասին, ինչպէս դու էլ ցանկութիւն
էիր յայտնել:

Տարիներով Ներսիսյան ապրելուց յետոյ, փա-
րիկի նման կեանքով եկող քաղաքակրթութեամբ

Նրան ասում են՝ դուք սխալված էիք, որ չասեիք դուք թշուառ խաբեբաներ էիք, որ այսքան ժամանակ աշխատեցիք մյուրեց-նեկ ազգը և հասարակական կարծիքը, բոլոր ջանքեր էիք գործ դնում քննելու այն դաշ-րացուհի որ անշուշտ կը յայտնվեր, եթէ ներկայացնէիք Թեւթեւի հայերի դրութեան իսկական պատկերը, դուք օրօր էիք կարդում մեր գլխին, դուք կամ ամենամեծ յանցաւորներ էք, կամ միամիտ, կարճատես, սահմանափակ, ողորմելի գլխներ էք, — խոստովանեցէք ձեր սխալը և համաձայնեցէք մեզ հետ, որ Թեւթեւի համար ուրիշ ելք չկայ, եթէ ոչ դիմել օտար պետութիւնների օգնութեան, իրանց ամենաանհրաժեշտ մարդկային իրաւունքները ձեռք բերելու համար, ստրկութեանց ազատված լինելու համար...

Բայց փառք տիրացու ազգասերների մի մար ինքնասիրութիւնը չէ ներում իրանց սխալը խոստովանել, չէ թող տալիս անկեղծութեամբ խոստովանվել թէ այսքան տարի նոքա կամ խաբված են, կամ խաբուում էին:

Նոքա կողմերն իրանց խէշալը, սարսափով տեսան թէ ինչպէս նոցա բժամիա քաղաքականութեան օրային ամբողջութիւնը փուլ են գալիս, քանդվում են, — և այդպիսով երկու ջրի մէջ են մնացել...

Կամ պէտք է խոստովանվեն թէ ոչինչ չեն հասկանում, կամ պէտք է մեղայ գան և ասեն՝ ահա տան և եթէ տարի որ մենք ազգասիրական նպատակով խաբեցաւ թիւն ենք գործ ածել:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԼԽԻՄ ՄԱՐԻ ՇԵՐԵՍԻՆԻ ՇԵՐԵՍԻՆԻՆԻ
ՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամսոյ 14-ին, կիրակի, պատարագը վերջանալուց յետոյ եղաւ Թեմիքի վանքի մայր եկեղեցւոյ նոր երեցփոխանի վարդապետ Ժողովրդից ցանկացած ընտրութիւնը: Պէտք է ասած, որ այս անգամ ընտրութիւնը սորանից առաջ եղածներէն աւելի կանխաւոր էր, որովհետեւ մինչեւ հիմա երեցփոխանի ընտրութիւնը եղել է առանց ընդհանուր հրաւերի Ժողովրդականներին, այլ միայն մի լոյ ծանուցումով դարձել եկեղեցւոյ մէջ, իսկ այժմ ստացանք քահանայներից հրաւերանայ տոմսներ, մինչեւ այժմ ընտրութիւնները կը կրկնուին նախապետական ձեռքով եկեղեցւոյ գաւթում:

Կենդանութեամբ այսքան ժամանակ մնալուց յետոյ, ահագին տարածութեամբ ուրախ ու տխուր ծանուցարարութիւններ անելուց յետոյ, վերադառնալուց այստեղ և նոյն Թեմիքի քաղաքը կը գտնուի մի և նոյն կենսական երեւոյթներով, ինչպէս որ սորանից առաջ տարիներով առաջ էր: Ոչինչ առաջադիմութիւն չկայ: Դու բաւական լաւ ծանաչում ես մեր քաղաքը: Չը նայելով քո այդքան տարիների բացակայութեան, դու դարձեալ մի և նոյն դադափաբը անսխալ կարող ես ունենալ, ինչպէս որ առաջ էլ ունէիր:

Եւ ձերոսմ ընկած քաղաքի տեսքը կարծես թարգման է կանգնում այստեղի հասարակական շէնք կենսական: Ամեն բան անձնական է: Ընդհանուր, հասարակական ոչինչ չկայ: Այս հասարակութեան մէջ չկայ մի անպիտին շրջան, ուր մեզ նման ծարաւ մարդիկ կարողանան յաղթել իրանց ծարաւը: Ի հարկէ, ինչպէս դու էլ կարող ես գուշակել, ես կը թողնեմ փոքրաթիւ օտարաբան ընտանիքներն և կը խոսեմ մասնաւոր հայերի վրա, որոնք իրանց գաղթական ընտանիքներով դեռ հին ժամանակներից լցել են համաբնական քաղաքը:

Այստեղի հայերը շատ բան կանխին իրանց սեփական օգտի համար եթէ ուզենային, բայց ոչինչ չեն անում: Ինչ եմ ասում, սոքա աշխատում են ամեն բան քանդել անձնական շահերի համար: Կատարեալ անզգայութիւն է տիրապետում հասարակութեան մէջ սրբազան պարտաւորութիւններ կատարելու վերաբերութեամբ: Յանկարծ կը տեսնես չար նախանձի դէմքեր են կրկնում այն մարդուն, որ ոչ զբին չէ վնասում... Անցնենք այստեղի

առանց մի կարգի, միայն աղաղակ բարձրացնելով, իսկ այժմ նորին սրբազան թիւն Առաջնորդը հրաւիրեց ընտրողներին իւր դահլիճը: Բայց, ցատկ տալով պէտք է ասենք, որ գրեթէ նուեցան մի քանի հնացած լուսաւորեալ անձինք, որոնք չը կամեցան Առաջնորդարանի դահլիճում ընտրութիւնը լինի, այնպիսի անձինք, որոնք եղել են շատ կանոնաւոր ընտրողութիւնների և ընտրութեանների մէջ: Նպատակն ինչ էր, մենք ամենեւին չը հասկացանք, ինչու հիմա հայաթում ենք ընտրութիւն արել, ասում են այդ պարսկները, հիմա էլ այդպէս պէտք է անենք: Վերջը, դրաւ, չը գիտեցանք ինչ ասել Առաջնորդին, երբ նա ընտրեց մարդ եկաւ ինչպիսիւ Ժողովրդից դահլիճը, պատճառ բերեցին, որ լաւ չեն հազարաւոր, ուրեմն նորա դահլիճը չեն կարող մնալ: Սորան շատ գեղեցիկ պատասխան դուրս բերեցին Առաջնորդին կողմից. — Ես, մարդկանց եմ ընդունում և ոչ շորերին, և մի քանի լոպէ չանցաւ: Նորին Սրբազանութիւնը ինչի դուրս եկաւ Առաջնորդարանից ցած և հրաւիրեց Ժողովրդին կոնսիստորիա այնտեղ ընտրութիւնը անել: Վերջապէս Ժողովրդը մտաւ կոնսիստորիա, որտեղ ի հարկէ չը կար պատրաստի բազմութեան համար աթոռներ, և նոյն քան ընտրութիւնը Նորին Սրբազանութիւնը բացատրեց երեցփոխանների իրաւունքները և պարտաւորութիւնները, թէ ընտրողութեան ժամանակ ինչքան զգուշ պէտք է լինի, որ երեցփոխանը ընտրուի անշահաւոր, ազնիւ, հասկացող, եկեղեցւանք և ճշմարիտ ազգասէր մարդ, պարզեց այն բանը, որ առ հասարակ թիւն յարաբերութիւնից դէպի այս գործը, անպակաս յարաբերութիւններ եղել են մինչեւ այժմ: Սորանից յետոյ, պ. Գարրիէլ Մուշեղեանիցը գաղթեցրեց այն խնդիրը, թէ արդեօք ընտրողական իրաւունք ոչ ունի, միայն ծխականները թէ նոյնպէս առ հասարակ ժամանակները ևս, որի մասին գլխաւորապէս երկու կարծիք կազմվեցան, մինը, որին համաձայն էր և Առաջնորդը, տալիս էր ընտրողութեան իրաւունքը բացի ծխականներից և մշտական ժամանակներից, իսկ միւսը միայն ծխականներին: Թէ որն է աւելի օգտակար, այդ մենք թողնում ենք այժմ քննելու, միայն կասենք, ինչպէս բացատրեց ընտրողներից մինը պ. Յակոբ Տեր-Յովհաննիսեանը, որ միայն ծխականները ունեն համաձայն XI հատորի 1 մասի կողմ օրինաց Հայոց եկեղեցւոյ կանոնադրութեան, ընտրողութեան իրաւունքը, որովհետեւ երեցփոխան է միայն ծխականների ներկայացուցիչը: Ընտրողական առաջին կարծիքը, այն է, որ բացի ծխականներից կարող են ընտրողութեան մէջ մասնակցել և մշտական ժամանակները: Երկու կարգին ընտրութիւն և ընտրվեցաւ պ. Յարութիւն Դաւիթեանիցը: Բացի սորանից և ընտրվեցան հաշտասեմներ, որոնք պէտք է նախկին Խրեմիստիան պ. Միքայիլ Պատկանեանիցը ստանան 12 տարեկան հաշտեւ (գարմանայի բան, 12 տարի երեցփոխանութիւն անել և հաշտեւ չը պահանջել, այդ տեսակ բաներ միայն նախկին առաջնորդութեան ժամանակ

կարելի էր սպասել) և երկրորդ համաձայն կանոնադրութեան հայոց եկեղեցւոյ (XI հատ. 1 մասի կողմ օր.) այսուհետեւ հաշտեւ տեսնել նոր երեցփոխանից իւրաքանչիւր տարեկան վերջը: Հաշտեւներ ընտրվեցան առաջնորդութեան պ. Գառնիկ Նախապետեանիցը, Խաչատուր Առաքեանիցը և Կանկիկատ Մոսկովայի համալսարանի Յակոբ Տեր-Յովհաննիսեանիցը: Մենք մեծ յոյս ունենք յիշեալ հաշտեւներից, որ նոքա խիստ կը լինեն իւրեանց պաշտօնի մէջ, խստութեամբ կը պահանջեն նախկին երեցփոխանից այդքան երկար տարիներով մնացած հաշտեւ և ճշգրտութեամբ կը կատարեն իւրեանց պարտաւորութիւնը նոր ընտրած երեցփոխանից իւր ժամանակին հաշտեւ տեսնելով: Մենք սրտով ցանկանում ենք նոյն յաջողութիւն այդ ազնիւ գործում, որով կարողանան օրինակ լինել ուրիշներին, որովհետեւ մեր եկեղեցիները ցաւալի դրութեան մէջ են նախկին տեղական հոգեւոր կառավարութեան թուլութեան և ստանալու թեման շնորհով:

Հրաչեայ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նոյեմբերի 6-ին

Երկար ժամանակ Արմաւիրի հասարակութիւնը ակն ունէր հոգեւոր իշխանութեան մի օրինաւոր կարգ և կանոն իր երկուսու ուսումնարանի մասին, բայց երբ տեսան որ մեր հոգեւոր հայրերը չեն կանխում մտածել Արմաւիրի ուսումնարանաց վրա այլ միայն իւրու անհատներով են մեծամեծ գումարներ իւրաքանչիւր տարի, ինչպիսիք մարմնաւոր իշխանութեանը առնել Արմաւիրի օրինաւոր ուսումնարանը իր իրաւասութեան տակ, որ և իրագործեցաւ, ուրեմն հոգեւոր իշխանութեան տակ մնաց մի արական դպրոց, որի մասին կամեցում եմ խօսել: Այդ դպրոցը Գեորգ Արքեպիսկոպոսի ջանքով բացուեցաւ 1868 թ-ին, Գեորգ սրբազանը տուեց նրան եկեղեցական գումարից իւրաքանչիւր տարի 600 ռուբլի, հասարակութիւնը պարտաւորվեցաւ տալ փայտը և այլ ծախսերը, կարգուցան ուսուցիչը հայոց և ուսուցաց լեզուաց, որանցի ուսուցիչն հայոց լեզուի ստանում է 300 ռուբլի արծաթ, իսկ միւսն 180 ռուբլի, ի վերջոյ յետ միոյ ամսոյ նշանակուեցաւ և ուսուցչին ուսուցաց լեզուի 300 ռուբլի, (այժմեան ուսուցիչը ստանում է 200 ռուբլի) ունի և մի ծառայ, որ ստանում է ի տարին 100 ռուբլի, ուրեմն միջին հաշուով ամենք թէ ուսումնարանը ունեցել է իւրաքանչիւր տարի տարեկան ծախք 600 ռ. արծաթ, և ապա ուրեմն մնում են այն փողերը որք ստացվում են աշակերտներից իւրաքանչիւր տարի ի վարձ ուսման 12 ռուբլի արծաթ: Ուսումնարանում ուսանում են 40 աշակերտք ձրի, իսկ 50 աշակերտք տալիս են իւրաքանչիւր տարի 12 ռ., որիսում է ի տարին 600 ռուբլի արծաթ, (Թող լինի օրա կէսը) անյայտանում է, և ահա հասարակութիւնը սկսել է տըր-

տնել և խօսել, կամենում է և այդ ուսումնարանը կամ միացնել տէրութեանական ուսումնարանի հետ, կամ թէ վերջացնել տալ որ և ինչ նպատակ թէ դրամական և թէ ուսումնական: Քանի անգամ պահանջել են մի քանիսն հոգաբարձուից որ տայ հաշիւ հասարակութեան, նա մերժել է ասելով, թէ նա ունի գործ կոնսիստորիի հետ, ուրեմն խնդրում ենք կոնսիստորից հրատարակել Արմաւիրի դպրոցի հաշիւները պարբերական հրատարակութիւններ թիպագաւ: Մենք յոյս ունէինք որ մեր ուսումնարանը պէտք է ունենայ մայր դպրոց մօտ 400 մանէթ, այն ինչ լսում ենք՝ որ է պարտուր մէջ, կոնսիստորի, երկի կարծում է որ միւս հոգաբարձուք ունեն տեղեկութիւն ուսումնարանի, բայց թող չը խաբուի, նոքա գիտեն միայն որ եկեղեցին տալիս է ուսումնարանին 600 ռուբլի և քանձանակից զոյացած փողերը, հաշիւը պատրաստ տները տարած ժամանակ տեսնելով ուղիղ ստորագրում են, և քանձանակ առաքում կոնսիստորի, իսկ մնացեալ արդիւնքներից բոլորովին չունեն տեղեկութիւն և մատեան ևս չեն մասնում և եթէ մտանում են ևս մատեան, այն ևս շատ քիչ և այն ևս իբրեւ ապագիւ: Ինչ յոյս կարելի է ունենալ Գառնիկեանի նման երեցփոխաններից որ միայն ծնողեան և դատին է մտանում եկեղեցի և եկեղեցւոյ գումարից ունեղով վարձեալ մի ծեւրունի նա է կատարում նրա պաշտօնը: Միւսին Մուրադեանից ջանքով Ժողովեալ եկեղեցական գումարը սրա օրօք փոքր առ փոքր նուազելով հասել է ցիւսը, ահա ձեզ ազգային գործոց տնօրէններ: Ուսումնարանի մասին առ այժմ այսպիսի, և թէ կը գտնուին այնպիսիք որք կը կանխան ցրել իմ ասածները, ես պատրաստ եմ փաստերով հաստատել իմ գրածը, և ունեմ ցանկութիւն պատասխանելու ամեն մի հերքողին իմ գրութիւնը: Երանի թէ դուրս գար մինը, սրանով կը պարզուէր Արմաւիրի խաւար կողմերը:

Արմաւիրի հասարակութեան գործերը ես աննախանձելի դրութեան մէջ են գտնվում, անցած տարուայ մայիս ամսին Յովսէփ Կուսիկեանին յաջորդել է իբրեւ գլխավոր մի անընդունակ անձն որ անհաշիւ կերպով վասնից գլխական փողերը մօտ 5 հազար մանէթ, հասարակութիւնը մօտ երեք ամիս պարտաւոր էր այս գործով, այսօր իմացալ որ հասարակութիւնը ստացել է վերելք փողերի մասին, տեսնել երբ կը ստանայ փողերը, դարձմանի բան՝ այդ մարդը օրին հասարակութիւնը անընդունակ է համարում կառավարել հասարակութեան գումարը էլի: Մնում է իրան պաշտօնի մէջ, և կառավարել չէ հրատարակում նրան:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆ

«ДОНСКАЯ ПЧЕЛА» լրագիրը ներդրում ամբողջութեամբ տալի է իր մի թերթի գծի տակ Գրիգոր Արծրունու «Восточный Вопрос» բրոշյուրի բովանդակութիւնը:

Մեզ գրում են ՄՕԶԻՕԿԻՑ «Մօզգիկի դպրոց» ներում մէկ ուսուցչի պարագորդ տեղ կայ, և

երեւել քաղաքակրթութեամբ աշխարհում: Այն, ոգին ու եռանդը, որոնց եթէ չենք կարողանում կեանքում էլ ցոյց տալ ստիպուած տեղի հանգամանքներից, գտնե մեր սրտերում պահպանենք...

Ահա լարեցի ես իմ թելը և կարելի է որ զրկվեցայ զո ուշադրութենից՝ պատճառ ես մինչև հիմայ ընդհանուր, զուգը և իւրով կերպով բողոքող մտքեր յայտնելով՝ մի անցը չը կարողացայ պատմել զեղ պատեղի կեանքից: Յոսով եմ որ ներողամիտ կը լինես: Ես գիտեմ որ դու առհասարակ սիրում ես փաստեր, անցքեր, պատահարներ լսել, քան թէ ընդհանուր դատողութիւններ, բայց գտնե իմ մասին ասած խօսքերով բաւականաչիւր այս անգամ: Միւս նամակներով կայախտեմ սակել հետաքրքիր բաներ հաղորդել զեզ: Մի մոռանար որ ես իմ գանդաւոր հրատարակում եմ այն հասարակութեան մէջ, որին և իսկապէս վերաբերում է այդ:

Ներքի, սիրելի ընկեր, որ արեւելքից ոչինչ նոր լուր չեմ տալիս զեզ նոյն իսկ արեւելեան յախտեան կեանք, կեանքում հարցի վերաբերութեամբ: Ես կարծում եմ որ դու արդեն արեւմտեան հազար անգամ անել լաւ և սակել հաստատ տեղեկութիւններ կունենաս, քան թէ մենք այստեղ... չորացս հանդիւրդն մօտենում է և վերջին աղօթ փայլերն է արձակում: Գիշերը բաւական անցել է: Աչքերս էլ ծանրանում են: Համոզուած եմ, որ թոյլ կը տաս գրիս իր տեղը դնել և հանգստանալ...

Գեղ անձնուր Թարոյ

Թիֆլիս 76 տ. Նոյեմբ. 22-ին

Տեղական ուսու լրագրիները ստացել են հետևեալ հեռագիրը՝ Բերլին, նոյեմբերի 20-ին (դեկտեմբերի 2-ին): Կայսրութեան կանցլէր իշխան Քիմարի յայտնեց, որ եթէ պատե-
րազմ ծագի Ռուսաստանի և Թուրքիայի մէջ,

Խմբագիր — հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ